

Andrzej Małachowski

"Leksykon pielgrzymek Jana Pawła II", red. A. Jackowski i I. Sołjan,
Kraków 2005 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 14/1, 269-271

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

prawdę, nie idzie za nią albo odmawia przyjęcia niepodważalnych dowodów. Muzułmanin zastanawiając się nad tą wypowiedzią, pyta: do jakiego stopnia filozof może być w zgodzie ze swoimi przekonaniem filozoficznymi? Zastanawia się, że jego przyjaciel – chrześcijanin – nie przyjął jeszcze islamu, ponieważ nie było to mu dostatecznie udowodnione. Podejmuje się wysiłku przeprowadzenia rozumowania, które utwierdzi w słuszności nowego wyboru i skłoni ku takiemu wyborowi: chrześcijanin zostanie muzułmaninem. Motywacje muzułmanina wyrastają na fundamencie dwóch postaw proponowanych przez Koran. Po pierwsze, koraniczny przekaz pozwala muzułmaninowi obdarzyć szczególną przyjaźnią chrześcijanina. Po drugie, postawa wynika z religijnego obowiązku udzielania dobrych rad swoim braciom w wierze. Chociaż ten obowiązek odnosi się do współwyznawców, to muzułmanin czyni to w stosunku do swoich przyjaciół chrześcijan, co oznacza, że związek przyjaźni, jeśli ich łączy, jest tak samo mocny i ważny jak braterstwo wyznawanej wiary muzułmańskiej.

Muzułmanin wymaga od swoich przyjaciół postawy otwartości i wierności prawdzie. Chce, aby w sposób obiektywny, na gruncie racjonalnym przeanalizowali jego dowodzenie, ocenili jego wartość filozoficzną i ustosunkowali się do wniosków, do których doszedł.

Muzułmanin, przekonany o wielkiej wartości swego dowodzenia i jego niepodważalności, pozostaje otwarty na krytykę i oczekuje od swych przyjaciół, że wierni prawdzie dokonają ostatecznego wyboru: udowodnią, że dowodzenie jego jest błędne, lub przyjmą je jako prawdziwe, a zatem staną się nie tylko jego przyjaciółmi, ale i współwyznawcami islamu. Niestety, muzułmanin nie doczekał się pozytywnej odpowiedzi, bowiem chrześcijanie wskazali mu błędy w jego stwierdzeniach i toku myślenia.

Współcześnie częściej niż przed wiekami spotykają się bezpośrednio muzułmanin i chrześcijanin, czy to na lotnisku, czy w czasie podróży turystycznej, czy na międzynarodowej konferencji naukowej, prowokując siebie nawzajem do rozmowy na tematy religijne. Muzułmanin częściej będzie przekonywał o wyższości swojej religii nad chrześcijaństwem i zachęcał od przejścia na islam, zaś chrześcijanin, w pokorze będzie się przysłuchiwał i w swojej bezradności milczał, trwając mocno przy swojej wierze. Dziś islam jest najbardziej zaraźliwą religią świata (sformułowanie „zaraźliwa” pochodzi od Teilharda de Chardin, który tak określał pierwszych chrześcijan), najbardziej ekspansywnym wyznaniem, które zmienia świat, ustanawiając inny porządek. Potrzeba nam, chrześcijanom, zapoznać się z argumentowaniem muzułmanina oraz szukać dobrej i mądrej odpowiedzi z naszej strony. Materiał źródłowy do takich poszukiwań i owocnego dialogu muzułmańsko-chrześcijańskiego można niewątpliwie znaleźć w recenzowanej książce.

ks. Andrzej Małachowski

Leksykon pielgrzymek Jana Pawła II, praca zbiorowa pod red. A. Jackowskiego i I. Soljan, WAM, Kraków 2005, ss. 576

Pielgrzymowanie papieża Jana Pawła II stanowi fenomen w dotychczasowej historii Kościoła. Podróże apostolskie stały się cechą charakterystyczną Jego pontyfikatu. Takie podróże zainicjował papież Jan XXIII, udając się do Asyżu, a potem do Loreto. Jego na-

stępca, papież Paweł VI, podróżował już częściej – łącznie odbył 9 pielgrzymek zagranicznych (m.in. do Jerozolimy, Bombaju, Kolumbii, Ugandy i Australii). Największa zmiana nastąpiła za papieża Jana Pawła II, którego pontyfikat określa się „pontyfikatem bez granic”. Dziś podróże apostolskie papieża uznaje się za najlepszą formę ewangelizacji świata.

Jan Paweł II odbył 104 pielgrzymki zagraniczne, odwiedzając ponad 130 krajów i około 900 miejscowości. Do niektórych krajów pielgrzymował wielokrotnie. Podczas podróży zagranicznych wygłosił ponad 2400 przemówień. Na uroczystości z udziałem Papieża przybywały setki tysięcy, a nawet miliony pątników, którym udzielała się niepowtarzalna atmosfera spotkania i możliwość zobaczenia tak wielkiej osobistości, jaką jest Następca św. Piotra.

Pielgrzymki papieskie dawały uczestnikom poczucie siły i wzajemnej solidarności, budziły nadzieję na lepszą przyszłość i umacniały w przetrwaniu trudnych czasów krzywd i niesprawiedliwości społecznej. Na ogół podczas każdej pielgrzymki Jan Paweł II nawiedzał sanktuaria maryjne i zawierał kraj i mieszkańców Matce Najświętszej. Cechą wspólną wszystkich pielgrzymek były też spotkania ekumeniczne, spotkania z młodzieżą, chorymi i spotkania z Polakami. Wszędzie też spotykał się w Episkopatem, często uczestnicząc osobiście w Synodach Biskupich, pomagając w rozwiązywaniu trudnych lokalnych kwestii społecznych i religijnych. Charakterystycznym akcentem pielgrzymek Jana Pawła II były beatyfikacje i kanonizacje osób wyniesionych przez Kościół na ołtarze – ponad 320 osób.

Pielgrzymowanie Jana Pawła II od początku fascynowała wiele środowisk i kościelnych, i świeckich. Nie było bowiem wcześniej papieża podejmującego wędrówki do tak wielu i niekiedy bardzo odległych zakątków świata. Pielgrzymki te stały się wdzięcznym tematem dla fotoreporterów i dziennikarzy. Od początku pielgrzymowania zaczęły się ukazywać wydawnictwa albumowe i reportaże z poszczególnych podróży oraz zbiory homilii i przemówień papieskich. Pojawiły się inicjatywy zmierzające do tworzenia ośrodków dokumentacji pontyfikatu Jana Pawła II, w tym również jego pielgrzymek.

Niestety, do tej pory brak poważniejszych studiów naukowych dotyczących papieskiego pielgrzymowania. Wynika to z wielowątkowości tych podróży, a także z braku szczegółowego opracowania przebiegu poszczególnych pielgrzymek. Dostrzegając te trudności, prowadzenia pogłębionych studiów badawczych dotyczących pielgrzymowania Jana Pawła II, podjęto próbę skatalogowania tych pielgrzymek, a więc ich zlokalizowania w przestrzeni geograficznej oraz wskazania na podstawowe elementy nauczania Ojca św. podczas każdej podróży. Owoce tej ogromnej pracy jest *Leksykon pielgrzymek Jana Pawła II* wydany przez wydawnictwo WAM w Krakowie. Jest to jedno z pierwszych kompleksowych zestawień merytorycznych i faktograficznych podróży apostolskich Jana Pawła II. Niniejsza publikacja obejmuje wszystkie pielgrzymki zagraniczne Jana Pawła II, jakie odbył on w czasie swego pontyfikatu. Działo się to od 1979 do 2004 r.

Pielgrzymki papieskie prezentowane są w *Leksykonie* alfabetycznie według kontynentów i krajów. Każdemu opisowi towarzyszy ilustracja kartograficzna z zaznaczeniem miejsc odwiedzonych przez Ojca św. Każdy kontynent jest poprzedzony obszernym wstępem wprowadzającym w specyficzną atmosferę i problematykę ludności tam zamieszkującej. Każdy kraj ma podany numer podróży apostolskiej (*Leksykon* nie zawiera systematyzacji chronologicznej, która została zamieszczona w wykazie na końcu publikacji), jej datę, bardzo jasno i krótko sformułowany cel pielgrzymki oraz jej szczegółowy przebieg wraz z jej

charakterystyką i najważniejszym przesłaniem. Dla ułatwienia korzystania z *Leksykonu* na końcu zamieszczono indeks nazw geograficznych.

Leksykon pielgrzymek Jana Pawła II wzbudza podziw dla olbrzymiej pracy całego zespołu Redakcji przygotowującej tę publikację, za tak szczegółowe, precyzyjne i skondensowane opracowanie przedmiotu wszystkich pielgrzymek papieskich, a jeszcze większy podziw dla tego, który jest podmiotem tych pielgrzymek – Jana Pawła II, którego te pielgrzymki są dziełem.

ks. Andrzej Małachowski

G. Odasso, *Biblia i religie. Biblijne perspektywy teologii religii*, tłum. S. Obirek, WAM, Kraków 2005, ss. 336

Począwszy od drugiej połowy XX wieku możliwości techniczne pozwalają człowiekowi przekraczać granice państw i kontynentów do tego stopnia, że różne kultury i właściwe im tradycje spotykają się w sposób zupełnie wcześniej niespotykany. Społeczeństwa powstające w wyniku tych zmian mają charakter wieloetniczny i wielokulturowy – z korzyściami, ale również z nowymi wyzwaniem i konfliktami. Ta sytuacja globalizacji doprowadziła ludzi wyznających różne religie do życia obok siebie. „Inne” religie nie mogą być już dłużej w danej kulturze odległym fenomenem, który nie dotyka własnej tradycji i można go pominąć. Stają się rzeczywistością, która wzbudza zainteresowanie lub oburzenie, budzi fascynację lub rodzi konflikty. Pojawia się problem postawy chrześcijan wobec wyznawców innych religii. Pomocy można szukać w teologii religii, a przede wszystkim w Objawieniu.

W Biblii nie znajdujemy jednoznacznego rozwiązania kwestii stosunku chrześcijaństwa do innych religii. Pośród wskazań, jakie można znaleźć w Biblii, wymienia się następujące elementy: 1) korzenie religii biblijnej tkwią w religiach państw otaczających Izraela; 2) świadomość własnej tożsamości religijnej Izraela jako ludu wybranego wpłynęła na negatywną ocenę innych systemów religijnych – jako bałwochwalstwo; 3) silne poczucie tożsamości i autorytetu prowadziło w Nowym Testamencie także do negatywnych ocen religii spoza judaizmu i chrześcijaństwa; 4) postawa Biblii wobec poszczególnych pogan jest różnorodna – od wrogości do podziwu; 5) niektórzy autorzy biblijni, jak św. Paweł, uznawali możliwość religii naturalnej, poprzez którą można rozpoznać prawdziwego Boga w porządku i pięknie stworzenia. Te wyniki pokazują postawę negatywną Biblii wobec innych religii. Niemniej jednak można zauważyć pewne tematy biblijne, które prowadzą do bardziej pozytywnej oceny religii pozabiblijnych. Dotyczy to 1) uniwersalnego charakteru doświadczenia religijnego; 2) objawienia Boga w stworzeniu; 3) rozpoznania zdolności pogan do przyjęcia Ewangelii; 4) świadomość, że Bóg i Jego Duch przekraczają nieskończenie granice ludzkich oczekiwań. To tylko niektóre aspekty danych biblijnych, które naprowadzają na związki z religiami pozachrześcijańskimi.

Trzeba zauważyć, że niezależnie od źródeł biblijnych Kościół katolicki w swoim nauce powoli zmieniał swój stosunek do innych religii. Pierwszym podstawowym świadectwem jest Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate*. W deklaracji tej Sobór Watykański II wyraża pozytywną ocenę religii i zachęca, aby z roztropnością i miłością, przez wzajemne rozmowy i współpracę z wyznawcami innych reli-